

MINDAUGO KRIKŠTAS IR LIETUVIŠKI POTERIAI

Lietuviai kitas baltų gentis aplenkė tuo, kad sukūrė galingą valstybę. Kada ji atsirado, ne visai aišku. Paprastai sakoma, kad lietuvių žemes į vieną valstybę Mindaugas suvienijo apie 1226–1236 m. Tačiau yra duomenų, kad to vienijimo pradžia buvo padaryta anksčiau. Livonijos eiluočioji kronika kalba apie Mindaugo tėvą Ringaudą kaip labai galingą kunigaikštį, kuriam nebuvo lygaus. Greičiausiai jis pradėjo vienijimą. 1219 m. pasirašant sutartį su Voluine Lietuva dalyvavo jau kaip atskiras valstybinis vienetas, kuriam atstovavo 21 kunigaikštis (iš kurių 5 buvo vyresnieji, tarp jų ir Mindaugas su broliu Dausprungu. Kitų trijų vardai: Živinbutas, Daujotas ir Viligaila). Po 18 metų tą sutartį su Voluine atnaujino jau vienas Lietuvos valdovas – Mindaugas. Matyt, paveldėjęs gerai sutvarkytą, apstatytą pilimis su stipria kariauna kunigaikštiją, vadintą Lietuvos vardu, Mindaugas toliau ją išplėtė, prisijungė rytuose esančią Nalšią, šiaurėje – Deltuvą, vakaruose – dalį Žemaičių ir pietvakariuose – daug jotvingių žemių (net iki Bugo upės). Savo įtakai jis sugebėjo palenkti nemažus rytinių slavų plotus: Naugarduką (įkurtą jotvingių žemėje), Minską, net Polocką. Taip buvo padėti pagrindai stipriai Lietuvos valstybei, ne tik atlaikiusiai vidaus sukrėtimus po Mindaugo nužudymo (1263 m.), bet ir atrėmusiai Livonijos ordino invaziją iš šiaurės vakarų, totorių – iš rytų. Tų invazijų mirtinas pavojus ir bus skatinęs lietuvius vienytis bei kurti savo valstybę.

Suvienijęs Lietuvą Mindaugas skubėjo krikštytis. Jis suprato šio akto reikšmę. Anuomet į Europos valstybių bendriją galėjo patekti tik krikščioniška šalis. Tačiau priešingai negu ankstyvaisiais viduramžiais, kai krikščionybę taikiai platino misionieriai, Mindaugo epochoje vyravo pažiūra, kad pagonių šalį reikia pirma nukariauti, tik po to pakrikštyti. Mindaugui reikėjo šią nuostatą sulaužyti. Ir jis tai padarė labai sunkiomis sąlygomis; juk jo padėtis buvo baisi. Apie 1248 m. prieš jį susidarė stipri giminaičių ir kaimyninių šalių koalicija. Tačiau Mindaugas parodė nepaprastą nuovoką ir didelius diplomatinis sugebėjimus. Suvienytą Lietuvą jis privedė prie krikšto. Padėjo toji aplinkybė, kad tada Livonijos ordinui vadovavo protingas žmogus – Andrius Štirlandietis, suvokęs krikštijimo kalaviju beprasmybę.

Mindaugas kartu su šeima ir didikais buvo pakrikštytas greičiausiai 1251 m. pavasarį. Tai įvyko anksčiau negu kryžiuočiai kalaviju pakrikštijo netolimus lietuvių kaimynus sembus (1255 m.). Manoma, kad Mindaugą krikštijo kalavijuočių kunigas Kristijonas, atrodo, pranciškonas, būsimasis Lietuvos vyskupas (yra manančių, kad tai atliko Kulmo vyskupas Henrikas Heidenreichas), pats mokęs Mindaugą tikėjimo tiesų, taigi mokėjęs lietuvių kalbą. Šaltiniuose rašoma, kad „savo atsivertimo metu jis (Mindaugas) Kristijoną su savimi turėjo“. Atkuriant 1926 m. Lietuvos bažnytinę provinciją buvo nukaltas medalis, kuriame pavaizduotas ir Kristijonas – taip pažymėti didžiuliai jo nuopelnai krikščioninant Lietuvą. Kiek lietuvių tada su Mindaugu buvo pakrikštyta, tiksliai nežinome. Popiežiaus Inocento IV bulėse ne kartą tvirtinama, kad Mindaugas buvo pakrikštytas „su dideliu skaičiumi pagonių“ (*cum numerosa multitudine paganorum*). Vėliau Rygos arkivyskupas Albertas, bylinėdamasis su Kalavijuočių ordinu, rašė, kad tada su Mindaugu pasikrikštijo daugiau negu dvidešimt tūkstančių žmonių¹. Kur įvyko krikštas, nėra aišku. Kadangi dar prieš tai buvo pastatyta katalikų bažnyčia Naugarduke, tai galbūt ten ir krikštyta. Įžiebta krikščionybės ugnis turėjo plėstis. Livonijos eiluočioje kronikoje Mindaugo krikšto prašymo paskutinių eilučių vertimas skamba taip:

Ir taip pabaigus šį dalyką,

¹ Jonas Dainauskas, *Lietuvos bei lietuvių krikštas ir 1387-ieji metai*, Vydūno fondas: Čikaga, 1991, p. 30.

Magistras Lietuvoj paliko
Nemaža dvasininkų, brolių,
Kad jie darbuotųsi ten uoliai
Ir taip išmokyty jie tautą,
Kad ji dangaus palaimos gautų

(iš kn. *Nemarioji žemė. Lietuva pasaulinės poezijos posmuose*, Boston, 1970, 27).

Popiežius Inocentas IV rūpinosi krikščionybės platinimu Lietuvoje. 1251 m. liepos 26 d. bule Rygos, Tartu ir Saremos vyskupai buvo paraginti, kad drauge su Kalavijuočių ordinu padėtų Mindaugui sukrikščioninti jo šalį. Paskutinį sykį atvykęs į Lietuvą atsiveikinti su Mindaugu (išvykdamas į Vokietiją) Andrius Štirlandietis rado Lietuvoje Mindaugo sudarytas geras misionierių darbo sąlygas².

Lietuvių tautai tai buvo nepaprastos reikšmės įvykiai. Praėjus septyniems šimtmečiams žymusis Štuthofo kankinys kun. Stasys Yla taip šį įvykį įvertino savo maldyno *Tikiu Dievą* įžangoje: „Didžiausio įkvėpimo teikė nepakartojamas istorinis įvykis, nuo kurio prasidėjo mūsų tautos „Tikiu Dievą“. Pirmas karališkas Mindaugo Credo, įsiūbavęs tautos dvasią nerimui ir ilgesiui, tolydžio augdamas, dabar žengia į aštuntą savo šimtmetį.“³

Popiežiui reikalaujant Mindaugas pastatydino mūrinę katedros bažnyčią ir aprūpino vyskupo rezidenciją, užrašė jai žemių. Kur toji katedra buvo pastatyta, šaltiniai nenurodo. Anais laikais vyskupas, jeigu jam buvo pavesta centrinė diecezija, paprastai reziduodavo ten, kur ir valdovas. Nors dėl Mindaugo sostinės lokalizavimo dar tebėra daug neaiškumų, tačiau tikėtina, kad svarbiausias Lietuvos centras dar prieš Mindaugą buvo Vilnius, strateginiu požiūriu Lietuvos geografijoje užimantis ypatingą vietą. Archeologų duomenimis, V–XII a. Vilniaus apylinkės buvo gausiai gyvenamos. Aptikta senų įtvirtinimų, statytų gerokai prieš Gediminą. Vilniaus pilių teritorijoje atkasti Mindaugo laikų mūro fragmentai. Naujausi Vilniaus Arkikatedros pastato tyrimai verčia manyti, kad toje vietoje Mindaugas buvo pastatydinęs gotikinę mūrinę katedrą.

Tada buvo įsteigta pirmoji Lietuvoje vyskupija, kurią po pakartotinių Mindaugo pastangų 1254 m. popiežius Inocentas IV savo bule subordinavo tiesiogiai Šventajam Sostui. To pasiekti buvo nelengva. Rygos arkivyskupas Albertas, priešingai popiežiaus nurodymui, įšventindamas pirmąjį Lietuvos vyskupą Kristijoną, prisaikdino jį sau. Mindaugui tik po trečio kreipimosi į Romą pavyko įveikti Rygos arkivyskupą, siekiantį taip savo valdžion paimti Lietuvos žemes. Inocentas IV 1254 09 03 raštu įpareigojo Neuenburgo vyskupą panaikinti Kristijono priesaiką Rygos arkivyskupui ir jį prisaikdinti pačiam popiežiui. Tuo būdu siekta įsteigti savarankišką Lietuvos bažnytinę provinciją. Jos Mindaugas atkakliai reikalavo ir iš esmės pasiekė. Jis gerai suprato savarankiškos bažnytinės provincijos, priklausančios tiesiog popiežiui, o ne kokiam kitam bažnytiniam vienetui, svarbą.

Tačiau įsteigtoji Lietuvos vyskupija neapėmė visų Mindaugo valdomų žemių. Pietuose ji greičiausiai tesiekė Nemuną ir Nerį, už kurių, jotvingių žemėse, tada buvo įsteigta kita vyskupija, valdoma vyskupu įšventinto dominikono Vito (po mirties tapusio palaimintuoju), kuri, matyt, Mindaugui reikalaujant taip pat greičiausiai buvo pavaldi Šventajam Sostui (ją pasiglemžti siekė lenkų Gnezno arkivyskupas). Tai pietinės Lietuvos vyskupija.

Mindaugo laikais buvo įsteigta dar ir trečia vyskupija – Kurše. Ši apėmė visą dabartinį šiaurės vakarų žemaičių kraštą, anuomet vadintą Cekliu. Šios vyskupijos pietrytinės dalies žemės priklausė Mindaugui, Kuršo vyskupu tapo Henrikas Liuksemburgietis. Jis Klaipėdoje nesėkmingai stengėsi įkurti savo rezidenciją ir pastatyti katedrą.

Taigi Mindaugo laikais Lietuvoje oficialiai veikė net trys vyskupijos, iš kurių Mindaugas, matyt, stengėsi sudaryti savarankišką, tiesiogiai Šventajam Sostui priklausančią Lietuvos bažnytinę provinciją. Tos vyskupijos negalėjo būti gausios. Jose gyveno dar nedaug krikščionių, kurių padėtis pagonių apsuptyje turėjo būti nelengva. Apie tai laiškuose Šventajam Sostui rašė patys vyskupai.

² Edvardas Gudavičius, *Mindaugas*, Vilnius: Žara, 1998, p. 244.

³ Stasys Yla, *Tikiu Dievą. Maldynas*, kalbinė pagalba prof. Skardžiaus, išleido Marijonai: Čikaga, 1964.

Mindaugas siekė sukurti krikščionišką Lietuvos karalystę, atitinkančią to meto Europos karalystes. Tuo reikalu į Romą jis siuntė pasiuntinius, kurie pranešė popiežiui Inocentui IV apie savo valdovo krikštą, jo vardu pareiškė paklusnumą Šventajam Sostui ir prašė karaliaus karūnos. Tai atitiko popiežiaus siekius. Roma tada privalėjo remti kiekvieną valdovą, pajėgų atsispirti iš rytų atslenkančiai mongolų-totorių grėsmei, kėlusiai siaubą Europos šalims. Dėl to Mindaugui, vos dvejiems metams praėjus nuo jo krikšto, buvo suteikta išimtinė privilegija tapti katalikų karaliumi, kai seniai katalikiška Lenkija savo karaliaus tada neturėjo (karalystės statusą atgavo tik 1295 m.). Popiežius įsakė Kulmo vyskupui Henrikui karūnuoti Mindaugą ir popiežiaus vardu priimti paklusnumo priesaiką. Karūnavimas, kaip tvirtina prof. E. Gudavičius, įvyko 1253 m. liepos 6 d., kurią dabar švenčiame kaip Lietuvos Valstybės dieną. Tais pačiais (1253) metais popiežiaus nurodymu buvo karūnuotas ir Haličo-Voluinės kunigaikštis Danielius (Danijilas), taip pat popiežiui siekiant atsparos prieš totorius. Mindaugą karūnavęs Kulmo vyskupas dominikonas Henrikas buvo tiesiogiai popiežiaus įgaliotas asmuo, kiti du iškilmėse dalyvavę vyskupai – Kuršo (pranciškonas) ir Osilijos (dominikonas) – turėjo tik jam asistuoti (kaip Mindaugo privilegijų saugotojai). Karūnavimo iškilmėse dalyvavo ir Livonijos ordino magistras Andrius Štirlandietis, taip pat daugybė svečių: dvasininkų, riterių. Apeigos turėjo būti atliktos pagal vokišką ritualą, žinomą nuo X amžiaus⁴. Kur tos iškilmės vyko, ne visai aišku. Paprastai manoma, kad Naugarduke, nes ten dar prieš Mindaugo krikštą buvo pastatyta katalikų bažnyčia. Tačiau neatmestina ir karūnavimo Vilniuje galimybė, jeigu ten tada jau buvo pastatyta katedra.

Mindaugo krikštas ir karūnavimas – didžios svarbos įvykiai. Tai Lietuvos krikštijimo tikroji pradžia ir Europos modelio lietuvių valstybės sukūrimas. Tada krikščioniška betampančios Lietuvos vardas plačiai nuskambėjo per Europą. Paprastai pirmasis bet kurios šalies valdovo krikštas laikomas ir tos šalies, tos tautos bei valstybės krikštu. Remiantis tokia nuostata, 1988 m. buvo surengtas Rusijos 1000 metų krikšto jubiliejus, nors 988 metais buvo pakrikštytas tik tuometinis Kijevo, taigi mūsų laikų Ukrainos, o ne Rusijos, valdovas. 1186 m. lybių žemėje, išskyrus Meinhardą, jo tarnus ir iš Vokietijos atvykusius pirklus, jokių krikščionių dar nebuvo, tačiau 1986 m. paskelbta, kad Latvija bei latvių tauta buvo pakrikštyta 1186 metais. Jeigu po Mindaugo mirties Lietuvą būtų užgrobęs Vokiečių ordinas, tai šiandien niekas neabejotų, kad Lietuva buvo pakrikštyta 1251 metais. Dabar tokios abejonės keliamos, nors ir stengiamasi nepamiršti 1251 m. krikšto. Antai Kauno arkivyskupas metropolitas Juozapas Skvireckas 1951 m. Šv. Kazimiero kolegijoje Romoje celebravo 700 metų krikščionybės įvedimo (ir 25-erių metų Lietuvos bažnytinės provincijos atkūrimo) sukaktį. Toji sukaktis tada įvairiomis iškilmėmis buvo paminėta lietuvių gyvenamuose kraštuose dalyvaujant vietos bažnyčių hierarchams. 1976 m. vėl daugelyje kraštų buvo švenčiamas Lietuvos krikšto 725-erių metų jubiliejus. 1987 m. Lietuvos krikštui paminėti JAV lietuviai išleido medalį, sukurtą skulptoriaus Vytauto Kašubos, kuriame įrašyta: *Karalius Mindaugas 1251 m. apsikrikštijo. Tai yra Valstybės Krikšto data.*

Pažymėtina, kad Mindaugo laikais Šventasis Sostas traktavo Lietuvą kaip krikščionišką šalį ir laikė ją lygiateise tuometinio katalikų pasaulio nare. Tokia ji ir buvo. Iki tol egzistavusi *de facto*, Lietuvos valstybė Mindaugo dėka tapo savarankiška šalimi *de jure*. Tai įvyko tuo metu, kai Europoje kūrėsi klasikinės tautinės Prancūzijos, Anglijos, Ispanijos monarchijos. Pagal viduramžių sampratą karalystė laikyta aukštesnio rango valstybe negu kunigaikštija. Į pastarąją buvo žiūrima kaip į vasalinę šalį, o karalystė traktuota kaip visiškai suverenus kraštas. Visos Vidurio ir Rytų Europos valstybės atsirado kaip kunigaikštijos. Tik vėlesni jų valdovų įpėdiniai išsikovojo karaliaus rangą. O pirmasis jau sujungtos Lietuvos kunigaikštis tapo ir jos karaliumi.

Lietuva gerbia ir didžiuojasi savo valstybės karališka kilme. Mindaugo išrūpintas karalystės statusas Lietuvai anuomet vertė niekais Vokiečių ordino norą padaryti ją savo vasale ir dabar mums duoda imunitetą nuo bet kokios priklausomybės kitoms šalims. Nepabrėždami viso to prarandame savo valstybės kilmės teisėtumą ir sudarome sąlygas kitiems savintis mūsų valstybę, atveriamo duris gudų, rusų ir lenkų užmačioms į mūsų šalies valstybingumą. Prisimintinos Bernardo Brazdžionio eilės,

⁴ Viktoras Gidžiūnas, „Pranciškonai Lietuvos valstybės kūrimosi pradžioje“, *Aidai*, 1982, Nr. 6, p. 421.

skirtos karaliaus Mindaugo karūnai:

*Uždėjote karaliaus titulo karūną.
Ne man uždėjot, Lietuvai, su ja,
Nenuimta, lietuvis šimtmečiais tebūna
Ar švies diena, ar naktys siaustų ją.*

Mindaugas stengėsi sujungti į vieną valstybę ne tik lietuvių, bet ir kitų baltų žemes. Tai buvo bene pirmas istorijoje baltų vienybės geopolitikos proveržis. Galinga baltų valstybė būtų pajėgusi apginti nuo pražūties prūsus ir kitas giminiškas gentis.

Pagaliau Mindaugas savo veiklą ir valstybę nukreipia į Vakarų Europą. Lietuva atsiveria Vakarų kultūrai, jos raštui ir t. t. Tačiau jis numatė ir tokio posūkio pavojingumą – vietoj Latvijos, Lietuvos ir Prūsijos galimybę atsirasti dar vienai germaniškai valstybei, kad ir su baltiškėmis priemaišomis. Todėl jis visomis išgalėmis stengėsi tokį pavojų pašalinti.

Mindaugo laikais Lietuva tapo ribine šalimi, skiriančia bizantinę Rytų kultūrą nuo lotyniškųjų Vakarų, pati vis labiau artėdama prie Vakarų.

Dėl tos veiklos Mindaugas kaimyninėse šalyse įsigijo daug priešų. Dar jam gyvam esant buvo visaip šmeižiamas („brožudys“, „atsimetėlis nuo krikščionybės“ ir t. t.), vėliau tų šmeižtų vis daugėjo („jo krikščionybė netikra“ ir t. t.). Mindaugo žeminimas, jo atlikto žygdarbio nevertinimas įsivyravo Lietuvos historiografijoje, kuriamoje svetimųjų, ypač kai šalis tapo pavergta. Tik Lietuvai atgavus laisvę ir išsiugdžius savų istorikų, požiūris į Mindaugą ėmė kisti. Tačiau svetimųjų įdiegtos neigiamos nuostatos nelengvai išnyksta. Beje, pastaruoju metu jų panaikinimu rūpinasi Mindaugo kolegija, keldama Mindaugą kaip pirmąjį Lietuvos krikštytoją, pabrėždama jo karūnavimosi reikšmę (karalystė – tai ne kunigaikštystė!), pasiūlusi liepos 6-ąją paskelbti Valstybės diena. Kolegijos renginiai Vilniuje prie Arkikatedros ir Juozapinės kalne šalia Medininkų (aukščiausioje Lietuvos vietoje) įprasmino pirmojo Lietuvos karaliaus siekius, išryškino baltų vienybės idėją, Šiaulių (Saulės) ir Durbės pergalių reikšmę, kėlė Vorutos pilies taikaus apgynimo pavyzdį ir kt.

Svarbų vaidmenį Lietuvos krikštijimo pradinėje stadijoje atliko vienuoliai pranciškonai.

„Mindaugo laikai – šios vienuolijos kūrimosi ir plėtros epocha. Jos įsteigėjas šv. Pranciškus amžiumi galėjo būti kokias dešimt metų vyresnis už Mindaugą.“⁵ Pirmieji vienuoliai iš pradžių sakė pamokslus Italijoje, vėliau įsitraukė į misijas įvairiose šalyse, stiprino krikščionybę. 1221 m. šv. Pranciškus pasiuntė didelį brolių būrį į Vokietiją. Prieš 1240 m. jie įsikūrė Lietuvos kaimynystėje – Lenkijoje, Prūsijoje ir Livonijoje. Greit suėjo į kontaktą su dar nepakrikštytais lietuviais. Pirmoji žinia apie lietuvius pranciškonų šaltiniuose užrašyta 1245 m. Tai – įspėjimas šv. Pranciškaus draugui Jonui Planiečiui Carpiniui, pranciškonų įkurdintojui Bohemijoje, Prūsijoje ir Livonijoje, tada vykusiam kaip popiežiaus legatui į Voluinę, apie pavojus, tykančius jo tarp Vladimiro ir Kijevo, kur esą lietuviai užpuldinėja keleivius. Taigi žymusis pranciškonas turėjo vykti per Lietuvos įtakoje buvusias žemes. Greit po to atsirado sąlygos misionieriams veikti tarp lietuvių, kai pranciškonas Henrikas Liuksemburgietis tapo Žiemgalos (1247–1251) ir Kuršo (1251–1263) vyskupu, ypač kai prasidėjo Lietuvos valdovo Mindaugo krikšto ir karūnavimo akcija.

Vienas iš pagrindinių šios akcijos organizatorių Livonijos magistras Andrius Štirlandietis savo ordino kunigų turėjo nedaug, todėl jam neišvengiamai reikėjo remtis apaštalaujančiais vienuoliais. Tuo metu pranciškonai veikliai reikėsi Livonijoje ir Kurše. Jiems, iš pašaukimo misionieriams, Lietuvoje radosi tinkama darbo dirva. Mindaugui pažadėjus krikštytis, pranciškonai kartu su negausiais dominikonais atvyko į Lietuvą, mokė Mindaugą, jo šeimą, dvariškius ir visus krikštytis norinčius krikščioniško gyvenimo pagrindų, pratino melstis ir laikytis Dievo įsakytos doros. Manoma, kad pranciškonų buvo Mindaugo pasiūstoje delegacijoje pas popiežių Inocentą IV. Jie tikrai dalyvavo Mindaugo krikšto ir karūnavimo iškilmėse. Jų būta pasirašant karaliaus Mindaugo dovanojimų

⁵ Viktoras Gidžiūnas, „Mindaugas ir pranciškonai. 700 m. Mindaugo mirties proga“, *Varpelis*, 1963, p. 319.

Livonijos ordinui raštą (pranciškonas Adolfas ir jo draugai), jie minimi 1260 m. rašte, kuris gali būti falsifikatas. Livonijos eiliuotosios kronikos duomenimis, išvykdamas Livonijos magistras misijiniam darbui Lietuvoje paliko nemaža dvasininkų. Kas buvo tie paliktieji, šaltiniuose nepasakyta, bet manytina, kad jų daugumą sudarė pranciškonai.

Ir vėliau jie krikštijo žmones, teikė sakramentus, mokė šventų giesmių ir t. t. Greičiausiai su jų pagalba buvo organizuota Mindaugo raštinė, joje – lotyniškų dokumentų rašymas. Gyvendami karaliaus dvare pranciškonai tapo svarbūs valdovo patarėjai, mokė tvarkyti Lietuvos bažnytinės provincijos ir kitus su tuo susijusius reikalus. Jie minimi ir besidarbuoją pietų Lietuvos vyskupijoje, taigi jotvingių krašte – Luko (vokiškai Lyck, lenkiškai Elk) apylinkėse tarp Augustavo ežerų. Popiežius Inocentas IV siūlė šio krašto vyskupu paskirti vieną iš veikliųjų pranciškonų – Baltramiejų Bohemijieškį.

Pranciškonai buvo labai geri pamokslininkai. Darbuodamiesi tarp lietuvių jie sakė pamokslus lietuviškai⁶. Ši kalba, bent iš pradžių, matyt, jiems sudarė tam tikrų sunkumų. Juk daugumas jų kilimo buvo vokiečiai. Tačiau gyvendami Rygoje ir veikdami tarp vietinių Livonijos gyventojų, galėjo nesunkiai pramokti tenykščių baltų kalbų, kurios tada dar buvo palyginti nedaug tenutolusios nuo lietuvių kalbos, bemaž šios kalbos tarmės. Toji aplinkybė gerokai padėjo jiems išmokti lietuvių kalbą. Beje, kronikininkas Henrikas Latvis mini Rygos vyskupo Alberto dvare išaugintą lietuvį Pilypą, dirbusį misionierių vertėju⁷. Vėlesniuose pranciškonų sąrašuose (tik tokie išliko) randame prie neretos pavardės pažymą *praedicator Lithwanorum* ‚lietuvių pamokslininkas‘. Neišmokę kalbos pranciškonai ir kiti vienuoliai nebūtų galėję patraukti į krikščionybę daugiau žmonių. Lietuviški pamokslai jų misijinėje veikloje teikė daug geresnę sėkmę negu Kalavijuočių ordino pastangos krikštyti ginklu. Tas pat pasakytina dėl analogiško kryžiuočių elgesio: krikštijimas ginklu krikščionybės plitimui daugiau trukdė negu padėjo.

Anuomet pranciškonai lietuviškai ne tik sakydavo pamokslus, bet ir klausydavo išpažinčių, mokydavo melstis, kalbėti *Tėve mūsų*, *Sveika Marija*, *Tikiu Dievą*, žinoma, ne lotyniškai ar vokiškai, nes tų kalbų žmonės tada dar nemokėjo, bet krikštijamųjų gimtąja kalba. Taigi lietuviški poteriai buvo būtini. Nėra abejonės, kad pranciškonai pirmieji juos ir išvertė į lietuvių kalbą, galbūt ir kai kurias kitas maldas, šventąsias giesmes. Tai turėjo būti atlikta jau Mindaugo krikšto epochoje. Be poterių išsiversti buvo neįmanoma. Mokytų, pajėgiančių tai atlikti pranciškonų, matyt, būta nemaža.

Zigmas Zinkevičius, *Lietuvių poteriai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000, p. 15–25.

---

⁶ Viktoras Gidžiūnas, „Pranciškonų observantų-bernardinų gyvenimas ir veikla Lietuvoje XV ir XVI amž.“, *Lietuvių katalikų mokslo akademija. Suvažiavimo darbai*, IX tomas, Roma, 1982, p. 64.

⁷ Edvardas Gudavičius, *Mindaugas*, Vilnius: Žara, 1998, p. 226.